

T.B.M.M.
HALKLARIN DEMOKRATİK PARTİSİ
Grup Başkanlığı

Sayı : 15261
Tarih : 11.11.2021

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Gelir Vergisi Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifim gerekçesi ile birlikte ekte sunulmuştur.

Gereğini saygılarımla arz ederim.11/11/2021

Av. Abdullah Koç
HDP Ağrı Milletvekili

TBMM BAŞKANLIĞI	
Tali Komisyon	Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler
Esas Komisyon	Plan ve Bütçe
Tarih: 11 Kasım 2021	
Esas No: 2/3944	

TBMM
KANUNLAR ve KARARLAR BSK. LİSİ
11 Kasım 2021
Numara:

TBMM
GENEL EVRAK
11 Kasım 2021
No. 911261
EBYS'e AKTARILMIŞTIR

GENEL GEREKÇE

Asgari ücret politikaları işsizlik ve yoksullukla mücadelede önemli araçlardandır. Ancak, çoğu kez yoksulluk sınırının oldukça altında belirlenen asgari ücret üzerinden gelir vergisi ve benzeri diğer mali yükümlülüklerin alınması, asgari ücretin yoksullukla mücadele işlevini zayıflatmaktadır. Ülkede uygulanmakta olan Asgari Geçim İndirimi (AGİ) uygulaması asgari ücretlinin gelir vergisi yükünü %40 civarında azaltmaktadır. Buna rağmen asgari ücret üzerindeki mali yük %20'nin altına düşürülememektedir. Yoksulluk sınırı dikkate alındığında brüt asgari ücret miktarlarının bile asgari ücretlinin kendisinin ve ailesinin yaşamsal ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kaldığı ortada iken, idarenin bu tutarlar üzerinden bir de çeşitli mali yükümlülükler alması devletin vergilendirmedeki meşruiyetini tartışmalı hale getirmektedir. O halde, halen tasarım süreci devam eden vergi reformlarında idareye düşen temel görev, hakkaniyete uygun bir asgari ücret ve vergi sistemi tasarlamak olmalıdır.

Günümüzün gelişmiş ekonomilerinde, asgari ücret ve vergi politikalarının yanı sıra negatif gelir vergisi gibi kamu transfer politikaları; yoksul ailelere asgari yaşam koşullarının sağlanmasında, iş gücü piyasalarının düzenlenmesinde ve gelir eşitsizliğinin azaltılmasında yaygın olarak kullanılan önemli mali ve iktisadi araçlardır. Devletlerin çoğu her bireyin yaşamını asgari de olsa sürdürebileceği bir geliri elde edebilmesini sağlayacak mekanizmaları anayasal ve yasal olarak oluşturmuşlardır. Ancak, asgari ücretin belirlenme biçimi ve düzeyi ile vergilendirme ve sosyal teşvikleri de kapsayan mali yönü ülkeden ülkeye oldukça farklı yapıları içinde barındırmaktadır.

Ülkede devlet erkinin vergileme yetkisiyle, uygulanması istenen asgari ücret politikalarının genel ilkeleri, Anayasa'da çerçevelenmiştir. Anayasa'da vergi yükünün hakkaniyetli dağıtımına ilişkin iki temel ilke benimsenmiştir. Bunlardan birincisi, vergilemede bireyin mali gücünün esas alınması, ikincisi ise, devletin maliye politikası aracılığı ile vergi yükünü yükümlüler arasında hakkaniyetli bir biçimde dağıtmasıdır. Ancak, Anayasa asgari ücret üzerinden vergi alınıp alınmayacağı, alınacaksa ne kadar alınacağı ve vergi yükünün yükümlüler arasında hangi nesnel ölçütlere göre dağıtılacağı konusunda yeterli ipuçlarını vermekle birlikte, bu ölçütlerin uygulamaya yansıtılabilme düzeyi siyasi erkin keyfiyetinde kalmaktadır. Anayasa, çalışma yaşamı ve çalışanların ücretlerinin belirlenmesi konusunda da devlete önemli görevler yüklemiştir. Bu kapsamda Anayasa devleti çalışanların yaşam koşullarını yükseltmek, yaptıkları işe uygun hakkaniyetli bir ücret elde etmelerini ve diğer sosyal yardımlardan yararlanmalarını sağlamak için gerekli önlemleri almakla yükümlü tutmuştur. Bütün bu ilke ve Anayasa'daki çerçeve kuralları birlikte değerlendirildiğinde; asgari ücretin miktarının, devletin sosyal olma işlevini destekleyecek ve toplumca hakkaniyetli olduğuna kanaat getirilebilecek nitelikte saptanmasının gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Vergi Sisteminde öteden beri var olan iki temel yapısal sorun varlığını sürdürmektedir. Bunlardan birincisi, vergi sisteminin dolaylı vergi ağırlıklı eğiliminin devam ediyor olması ve bu vergi yapısına dayalı toplam vergi yükünün büyük bir kısmının, çoğunluğunu ücretli çalışanların oluşturduğu alt ve orta gelirli sınıfların üzerinde kalmasıdır. İkincisi ise, çoğu OECD ve AB ülkesinde vergi ve gelir adaletini sağlamaya yönelik olarak belli bir geliri tüm bireyler bakımından vergi dışı tutan ve çağdaş vergi sistemlerinin önemli bileşenlerinden olan en az geçim indirimi gibi bir müessesenin eksikliğinin devam etmesidir. Zira, en az geçim düzeyi olarak belirlenen miktarın bireyin kullanılabilir gelir anlamında mali gücünden çok onun güçsüzlüğüne vurgu yaptığı ortadadır.

Vergileme yoluyla ortaya çıkan etkilerin iktisadi etkinlik ve gelir adaleti açısından yönünü belirleyen temel unsurlardan en önemlisi, birey ya da toplum üzerindeki vergi yükünün düzeyi ile yükümlü grupları ve mal ve hizmet çeşitleri arasındaki dağılımıdır. Vergi yükünün yükümlüler ya da yükümlü grupları arasında ödeme güçlerine göre ve hakkaniyete uygun bir

biçimde dağıtılıp dağıtılmadığı, devletlerin uyguladığı vergi politikalarının etkinliği açısından iyi bir ölçü olarak değerlendirilmektedir.

Ülkede; asgari ücretlinin ödemesi gereken kişisel gelir vergisine herhangi bir vergi indirimi, iadesi ya da mahsubu uygulanmadığında, asgari ücretli halen geçerli olan gelir vergisinin ilk dilimine göre %15 oranında vergiye tabi tutulmaktadır. Bu durumda, gelir vergisi yükü %15, sosyal güvenlik kesintisi, işsizlik fonu kesintisi ve damga vergisinden oluşan toplam mali yükü ise yaklaşık %28 olmaktadır. Ancak, Vergi Sisteminde ücretlilerde vergi indirimi yerine 2008 yılından beri uygulanmakta olan AGİ uygulamasının asgari ücretlinin vergi yükünü hafifletmekte etkili olduğu anlaşılmaktadır. Bekâr bir yükümlünün asgari ücret gelirine AGİ uygulandığında gelir vergisi yükü %15'den yaklaşık %6-6,5 düzeyine, toplam mali yükü ise %28 düzeyinden yaklaşık %21 düzeyine düşmektedir. Başka bir anlatımla AGİ uygulaması, bekâr ve çocuksuz asgari ücretlinin mali yükünü yaklaşık %43,3 oranında azaltmaktadır. Ancak, AGİ uygulaması sonrasında dahi asgari ücretlinin toplam mali yükü %21'in altına düşmemektedir. Asgari ücretlinin net asgari ücretinin tamamını tükettiği ve bunun üzerinden yaklaşık %10'luk bir dolaylı vergi ödediği varsayıldığında toplam mali yük %30 düzeyine çıkmaktadır. Öte yandan ücretliler dışındaki gelir vergisi yükümlülerinin toplam gelir vergisi yükü %26,5 ve kurumlar vergisi yükümlülerinin vergi yükü ise %20 civarındadır.

Güncel vergi istatistikleri, tahsil edilen gelir vergisinin yaklaşık %90'nın tevkifat yoluyla elde edilen gelir vergisinden, gelir ve kazançlar üzerinden alınan vergilerin %68'in ise çalışanların gelir vergisi tevkifatından oluştuğunu göstermektedir. Ayrıca, gelir vergisi tevkifatından elde edilen gelirler kurumlar vergisinden elde edilen gelirlerden yaklaşık iki kat fazladır. Bu durum, ülkede beyan sisteminin işlemediği tezini güçlendirmektedir. Bulgular; idarenin, beyan sistemiyle vergilendiremediği gelir ve kurumlar vergisi yükümlülerini, ücret ve asgari ücret rejimleri üzerinden vergilendirme çabası içinde olduğuna işaret etmektedir.

Cumhurbaşkanlığının kamuoyuna açıkladığı 2022 yıllık programı, döviz kurunun hızla arttığı, pandeminin ortaya çıktığı 2019 ila 2020 yılları arasında ülke genelindeki yardıma muhtaç yoksul aile sayısının ikiye katlandığını ortaya koydu. Yıllık programda yer alan resmi verilere göre, 2019 ila 2020 yılları arasında Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın sosyal yardımlarından faydalanmak zorunda kalan yoksul hane sayısı 3 milyon 283 binden 6 milyon 630 bine fırladı. Böylece 1 yıl içinde devletten yardım alan yoksul aile sayısına 3 milyon 347 bin yeni yoksul ailenin eklendiği resmen ilan edilmiş oldu.

Birleşik Kamu-İş Konfederasyonu'nun Ar-Ge birimi KAMU-AR'ın, dört kişilik bir ailenin, dengeli ve sağlıklı beslenebilmesi için tüketmesi gereken gıda miktarlarını esas alarak belirlediği açlık sınırı ile gıdanın yanı sıra diğer ihtiyaçlarını da yoksunluk duygusu çekmeden karşılayabilmesi için yapması gereken gıda dışındaki harcamaları dikkate alarak hesapladığı yoksulluk sınırı araştırmasının Ekim 2021 sonuçları açıklandı.

Türk lirasının değerinde yaşanan erimenin neden olduğu zamlar yüzünden bir türlü kontrol edilemeyen enflasyon, dar ve sabit gelirli vatandaşların açlık ve yoksulluk riskini giderek artırıyor. Dört kişilik bir ailenin açlık sınırının 3 bin 708 liraya çıktığı ekim ayında, gıda dışı gereksinimler için yapılması gereken harcama ise 8 bin 977 lira, yoksulluk sınırı da 12 bin 685 liraya yükseldi.

- Gıda fiyatlarında yaşanan artış sabit gelirli için açlık riskini büyötmeye devam ediyor. Açlık sınırı ekimde bir önceki aya göre 80 lira daha artarak 3 bin 708 liraya yükseldi.
- Başta gıda olmak üzere, enerji, ulaştırma, barınma, eğitim gibi harcama kalemlerine yapılan zamlar yüzünden yoksulluk sınırı ise 12 bin 685 liraya kadar yükseldi.
- Açlık sınırı bu yılın ilk on aylık döneminde 562 lira yoksulluk sınırı ise 1.498 lira arttı.
- Son bir yılda açlık sınırında 699 liralık, yoksulluk sınırında ise 1.849 liralık artış yaşandı.

Açlık sınırı ekimde bir önceki aya göre 80 lira artarken, gıda dışındaki ihtiyaçlar için yapılması gereken harcama 136 lira ve yoksulluk sınırı da 216 lira arttı. Ocak-ekim döneminde ise açlık sınırı 562 lira, gıda dışındaki ihtiyaçlar için yapılması gereken harcama ise 936 lira arttı. Ailelerin gıda ve gıda dışı ihtiyaçlarını insan onuruna yaraşır bir şekilde yoksunluk hissi çekmeden karşılayabilmesi için yapması gereken toplam harcama tutarını gösteren yoksulluk sınırı da yılın ilk on aylık döneminde toplam 1.498 liralık artışla 12 bin 685 lira oldu. Dört kişilik bir ailenin dengeli ve sağlıklı beslenebilmesi için alması gereken kaloriyi sağlayacak gıda maddelerinden oluşturulan bir sepete bir ay süreyle ödenmesi gereken para ekim ayı için 3 bin 708 lira olarak hesaplandı.

DENGELİ VE SAĞLIKLI BESLENME İÇİN YAPILMASI GEREKEN GIDA HARCAMASI							
(AÇLIK SINIRI-TL)							
	2020		2021		Değişim (TL)		
	Ekim	Aralık	Eylül	Ekim	Bir önceki aya göre	Aralık 2020'ye göre	Yıllık
Et - Yumurta	907	923	1.041	1.045	4	122	138
K. Bakliyat	79	86	91	98	7	12	19
Süt-Yoğurt-Peynir	684	664	877	887	10	223	203
Taze Meyve	277	282	364	331	-33	49	54
Taze Sebze	283	353	293	321	28	-32	38
Ekmek +Un +Makarna	395	432	510	540	30	108	145
Pirinç - Bulgur	81	91	88	88	0	-3	7
Sıvı Yağ	64	68	84	84	0	16	20
Şeker-Bal-Reçel v.b	189	192	218	244	26	52	55
Zeytin	50	55	61	70	9	15	20
AÇLIK SINIRI	3.009	3.146	3.628	3.708	80	562	699

Ankara'da en fazla alışveriş yapılan pazar ve marketlerden derlenen fiyatlara göre sağlıklı beslenebilmek için et- balık- yumurta için ekimde harcanması gereken tutar bir önceki aya göre 4 lira, geçen yıl aralık ayındaki düzeyine göre 122 lira ve son bir yılda ise 138 lira artarak 1.045 liraya çıktı. Kuru bakliyat için yapılması gereken harcama önceki aya göre 7 lira, geçen yılın

aynı ayına göre ise 12 liralık artışla 98 lira oldu. Süt, yoğurt ve peynir için yapılması gereken harcama ekimde bir önceki aya göre 10 lira artarken, yılın ilk on aylık döneminde 223 lira ve geçen yılın ekim ayına göre ise 203 lira artarak 887 lira oldu. Meyve için harcanması gereken para ekimde 33 lira azalarak 331 liraya inerken son on ayda 49 liralık, son bir yılda 54 liralık artış yaşandı. Sebze harcamasının parasal tutarı da ekimde önceki aya göre 28 lira arttı, geçen yılın sonuna göre ise 32 lira azalarak 321 lira oldu. Sebze harcamalarında son bir yıllık dönemde de 38 liralık artış oldu. Ekimde 540 liraya yükselen ekmek, un ve makarna için yapılması gereken harcama son bir ayda 30 lira, son bir yıllık dönemde ise 145 lira arttı. Pirinç ve bulgur harcamaları ekimde de değişmezken son bir yılda 7 lira artarak 88 lira oldu. Sıvı yağ ve margarin için yapılması gereken harcama ekimde değişmedi, son bir yılda ise 20 lira artarak 84 lira oldu. Şeker, bal, pekmez, reçel gibi gıda maddelerine yapılması gereken harcama da ekimde 26 lira artarak 244 lira oldu. Aynı ailenin zeytin için yapması gereken harcama ise 9 lira daha artarak 70 liraya çıktı. Ekimde açlık sınırı yetişkin bir erkek için 1.065 lira, yetişkin bir kadın için 852 lira, çocuk için 639 lira ve genç için de 1.151 lira oldu. Yoksulluk sınırının belirlenmesinde gıda dışı harcamaların fiyat artışları da esas alınarak yapılan araştırmaya göre, dört kişilik bir ailenin gıda dışındaki gereksinimlerini "yoksulluk hissi duymadan" karşılayabilmesi için gereken harcama tutarı da ekimde 8 bin 977 liraya çıktı.

YOKSULLUK SINIRI (TL)							
	2020		2021		Değişim (TL)		
	Ekim	Aralık	Eylül	Ekim	Aylık	Aralık 2020'ye göre	Yıllık
AÇLIK SINIRI	3.009	3.146	3.628	3.708	80	562	699
-Yetişkin Erkek	865	904	1.043	1.065	22	161	200
-Yetişkin Kadın	692	723	834	852	18	129	160
-Çocuk	519	542	626	639	13	97	120
-Genç	934	976	1.126	1.151	25	175	217
GIDA DIŞI HAR.	7.827	8.041	8.841	8.977	136	936	1.150
YOKSULLUK SINIRI	10.836	11.187	12.469	12.685	216	1.498	1.849

Ekimde giyim ve ayakkabı harcamaları 652 liraya indi. Barınma (kira dahil) harcamaları 1.944 liraya yükseldi. Ev eşyası harcamaları 1.073 lira, sağlık harcamaları 404 lira oldu. Ulaştırma harcamaları 1.848 liraya çıktı, haberleşme harcamaları 523 liraya, eğlence ve kültür harcamaları 362 liraya çıktı. Eğitim harcamaları 289 lira olurken, otel harcamaları 773 lira, diğer mal ve hizmetlerle ilgili harcamalar 570 lira olarak hesaplandı. Alkollü içki ve sigara harcamaları ise 539 lirada kaldı. Gıda dışı harcamalarda bu yılın ilk on aylık döneminde 936 lira son bir yılda ise 1.150 liralık artış yaşandı. Dört kişilik bir ailenin insan onuruna yaraşır bir şekilde yaşayabilmesi için yapması gereken zorunlu gıda ile gıda dışı harcamaların toplam

tutarını gösteren yoksulluk sınırı ise ekimde 12 bin 685 liraya yükseldi. Yoksulluk sınırında, bu yılın ilk on aylık döneminde 1.498 liralık artış yaşandı. Son bir yıllık artış ise 1.849 lira oldu.

Anayasa'nın sosyal devlet ilkesinin gereği: Asgari ücret ve bütün ücretlerin asgari ücret kadarı için tüm vergi ve kesintiler sıfırlanmalı ve net ödenmelidir. Böylece tüm ücretler yaklaşık 750 lira arttırılacaktır. Asgari ücret sonrası ilk vergi dilimine uygulanan tarife oranı yüzde 20'den yüzde 10'a indirilip vergiye esas gelir dilimleri milli gelire göre arttırılmalıdır. Asgari ücret net 5 bin TL'ye çıkarılmalıdır.

GELİR VERGİSİ KANUNU İLE BAZI KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASI HAKKINDA KANUN TEKLİFİ

MADDE 1-31/12/1960 tarihli ve 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 23'üncü maddesinin birinci fıkrasına aşağıdaki bent eklenmiştir.

"18. 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu'nun 39 uncu maddesi uyarınca belirlenen asgari ücretle çalışan işçilerin bu ücretleri ile diğer işçi ücretlerinin asgari ücrete kadar olan kısmı."

MADDE 2- 193 sayılı Kanunun 103'üncü maddesinin birinci fıkrasında yer alan "%15" ibaresi "%7,5" ve "%20" ibaresi "%10" şeklinde değiştirilmiş ve maddeye aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

"Birinci fıkrada belirtilen tutarlar, her yıl Gayrisafi Yurt İçi Hasıladaki (GSYH) büyüme oranı üzerinden yeniden değerlemeye tabi tutulur."

MADDE 3- 1/7/1964 tarihli ve 488 sayılı Damga Vergisi Kanununa ekli (2) sayılı tablonun "III- İşçiler, çiftçiler ve göçmenlerle ilgili kağıtlar" bölümüne aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

"11. 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu'nun 39 uncu maddesi uyarınca belirlenen asgari ücretle çalışan işçilerin bu ücretleri ve sosyal sigorta primleri ile diğer işçi ücretlerinin asgari ücrete kadar olan kısmı ve sosyal sigorta primlerinin ödenmesine ilişkin olarak düzenlenen kağıtlar."

MADDE 4- 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu'nun 39 uncu maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

"Komisyonca belirlenecek tutar her halde 5.000 Türk lirasının altında olamaz."

MADDE 5- 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununa aşağıdaki ek madde eklenmiştir.

"EK MADDE 20- Bu Kanunun 4'üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamındaki sigortalıların prime esas kazançlarının asgari ücrete kadar olan kısımları üzerinden hesaplanacak prim tutarları Hazinece karşlanır.

Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar Hazine ve Maliye Bakanlığı ile Kurumun görüşü üzerine Bakanlık tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenir."

MADDE 6- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 7- Bu Kanun hükümlerini Cumhurbaşkanı yürütür.